कार्यकारी सारांश

कार्यकारी सारांश

या अहवालाविषयी

भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांचा हा अहवाल महाराष्ट्र शासनाच्या शासकीय विभागांच्या आणि स्वायत्त संस्थांच्या अनुपालन लेखापरीक्षणातून निदर्शनास येणाऱ्या प्रकरणांशी संबंधित आहे. अनुपालन लेखापरीक्षण म्हणजे लेखापरीक्षण केलेल्या संस्थांचा खर्च आणि महसूल यांची पडताळणी करून भारतीय राज्यघटनेतील तरतुदी, लागू असलेले कायदे, नियम, विनियम आणि सक्षम अधिकाऱ्यांनी जारी केलेले विविध आदेश आणि सूचना यांचे पालन केले जात आहे की नाही हे तपासणे होय.

लेखापरीक्षणाचे महत्वाचे परिणाम राज्य विधिमंडळाच्या निदर्शनास आणून देणे हा या अहवालाचा प्राथमिक उद्देश आहे. लेखापरीक्षणाच्या निष्कर्षांमुळे कार्यकारिणीला सुधारात्मक कृती करण्यास आणि धोरणे आणि निर्देश तयार करण्यास सक्षम करणे अपेक्षित आहे ज्यामुळे संघटनांची कार्यक्षमता आणि आर्थिक व्यवस्थापन सुधारेल, अशा प्रकारे चांगल्या प्रशासनास हातभार लागेल.

या अहवालात 16 परिच्छेदांचा समावेश आहे, ज्यात दोन विषयनिष्ठ अनुपालन लेखापरीक्षणे समाविष्ट आहेत: (i) नामांकित निवासी शाळेत आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी योजनेची अंमलबजावणी, (ii) मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या वसतिगृहांचे कामकाज आणि 14 लेखापरीक्षण परिच्छेद.

महाराष्ट्र शासनाचे 24 विभाग व 15 स्वायत्त संस्था असून त्यांच्या अध्यक्षपदी अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव आहेत, ज्यांचे लेखापरीक्षण प्रधान महालेखाकार (लेखापरीक्षा)-1, महाराष्ट्र, मुंबई यांच्याद्वारे केले जाते.

(परिच्छेद 1.1)

लेखापरीक्षण अहवालात समाविष्ट असलेले 19 परिच्छेद आणि आढावे या संबंधीची स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने 13 महिने ते 123 महिन्यांच्या कालावधीसाठी प्रलंबित होती. लोकलेखा समिती आणि सार्वजनिक उपक्रम समितीच्या 415 शिफारशींवरील केलेल्या कार्यवाहीच्या टिप्पण्या 16 विभागांकडून प्रलंबित होत्या.

(परिच्छेद 1.6.4)

व्यवहारांच्या लेखापरीक्षणाद्वारे मिळालेले महत्त्वपूर्ण निष्कर्ष खालीलप्रमाणे आहेत:

आदिवासी विकास विभाग

(i) नामांकित निवासी शाळेत आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी असलेल्या योजनेची अंमलबजावणी संबंधित विषयनिष्ठ अनुपालन लेखापरीक्षण परिच्छेद

आदिवासी विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणाच्या क्षेत्रातील बदलत्या वातावरणाशी जुळवून घेता यावे यासाठी आदिवासी विद्यार्थ्यांना नामांकित इंग्रजी माध्यमाच्या निवासी खासगी

शाळांमध्ये शिक्षण देण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाच्या आदिवासी विकास विभागाने शैक्षणिक वर्ष 2010-11 पासून योजना सुरू केली.

जरी नवीन प्रवेशाचे लक्ष्य 25,000 होते, तरी 2018-19 ते 2022-23 या वर्षात एकूण 2,910 ते 5,675 जागा मंजूर झाल्या. नवीन प्रवेशासाठी मंजूर जागांच्या तुलनेत, प्रवेशातील टक्केवारी तूट 2018-19 मध्ये 33 टक्के ते 2021-22 मध्ये आठ टक्के दरम्यान होती.

विभागाने मंजूर केलेल्या शाळांची संख्या 176 (2018-19) वरून 157 (2022-23) पर्यंत कमी झाली. 2022-23 या वर्षासाठी विद्यार्थ्यांकडून प्रवेशासाठी प्राप्त झालेल्या पात्र अर्जांची संख्या 2,910 जागांच्या तुलनेत 4,883 होती. त्यामुळे या योजनेंतर्गत प्रवेशाची मागणी असूनही, योजनेअंतर्गत सहभागी होणाऱ्या शाळांची घट, परिणामी मंजूर जागांची संख्या कमी झाल्यामुळे पात्र विद्यार्थी या योजनेअंतर्गत लाभापासून वंचित राहिले.

2022-23 या वर्षात, पात्र विद्यार्थ्यांकडून अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर घेतलेल्या धोरणात्मक निर्णयामुळे, 1,902 पात्र अर्जदारांना दुसरी इयत्तेत प्रवेश नाकारण्यात आला.

समितीने शाळांना दिलेल्या प्रारंभिक श्रेणीत सुधारणा करण्याच्या योजनेत कोणतीही तरतूद/मार्गदर्शक तत्त्वे/आदेश/परिपत्रके नसली तरी, विभागाने शैक्षणिक वर्ष 2018-19, 2019-20 आणि 2021-22 साठी 26 शाळांच्या श्रेणीत सुधारणा केली. चार प्रकरणांमध्ये, उप सचिव स्तरावर श्रेणीत सुधारणा करण्यास मान्यता देण्यात आली. श्रेणीत सुधारणा केल्यामुळे 16 शाळांना ₹9.53 कोटींची थकबाकी देण्यात आली.

विभागाने स्वतःच्या कालमर्यादेचे पालन केले नाही, त्यामुळे शाळांची निवड विलंबाने झाली आणि परिणामी विद्यार्थ्यांच्या प्रवेशास विलंब झाला. विलंबाने झालेल्या प्रवेशांमुळे विद्यार्थ्यांचे अध्यापनाचे वेळापत्रक संकुचित झाले.

2018-19 ते 2022-23 दरम्यान पात्रता निकष पूर्ण न करणाऱ्या 81 ते 134 शाळांची या योजनेअंतर्गत निवड करण्यात आली. दिलेल्या कालावधीत पात्रतेचे निकष पूर्ण न करणाऱ्या शाळांना वारंवार मान्यता देण्यात आल्या. अनिवार्य अटी पूर्ण न करणाऱ्या शाळांमध्ये विद्यार्थ्यांना प्रवेश देणे हे केवळ शिक्षणाच्या गुणवत्तेशी तडजोड करणे नसून अनिवार्य निकष पूर्ण न करणाऱ्या शाळांना निधीही वितरित केला गेला.

समितीने मंजूर न केलेल्या तीन शाळांची विभागाकडून विशेष प्रकरण म्हणून या योजनेंतर्गत निवड करण्यात आली. समितीच्या मंजुरीशिवाय 2018-19 आणि 2019-20 या शैक्षणिक वर्षासाठी 10 शाळांना अतिरिक्त नवीन प्रवेश देण्यात आले. सचिव स्तरावरील समितीने मंजूर केलेल्या सहा शाळांना मंजुरी देणाऱ्या शासन निर्णयातून वगळण्यात आले जे शासन निर्णय जारी करण्यातील कमकुवतपणा आणि वैध मंजुरी आदेशाशिवाय शाळांना दिल्या जाणाऱ्या प्रदानांतील अनियमितता दर्शवितात.

2022-23 मध्ये शासन निर्णय जारी करण्यास विलंब झाल्यामुळे अशी परिस्थिती निर्माण झाली की अनिवार्य आवश्यकता पूर्ण न करणाऱ्या शाळांना सवलत द्यावी लागली आणि

विद्यार्थ्यांना विहित शैक्षणिक आणि पायाभूत सुविधा मानकांचा अभाव असलेल्या संस्थांमध्ये प्रवेश घ्यावा लागला.

2018-19 ते 2022-23 दरम्यान नामांकित शाळांमधील शिक्षकांची इंग्रजी वाचन, लेखन आणि अस्खलितपणे बोलण्याची क्षमता तपासण्यासाठी विभागाने आवश्यक परीक्षा घेतल्या नाहीत. योजनेच्या मार्गदर्शक तत्त्वांमध्ये स्वतंत्र लेखे तयार करण्याची आणि शाळेला योजनेंतर्गत प्राप्त झालेल्या निधीचे उपयोगिता प्रमाणपत्र सादर करण्याची तरतूद नाही. त्यामुळे शाळांना वितरित करण्यात आलेला निधी आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी वापरला गेला आहे किंवा कसे, याची कोणतीही माहिती विभागाकडे नाही.

योजनेच्या मार्गदर्शक तत्त्वांमध्ये अनिवासी शाळांची तरतूद नसताना अतिरिक्त आदिवासी आयुक्त, नागपूर अंतर्गत आठ अनिवासी शाळा आणि अतिरिक्त आदिवासी आयुक्त, अमरावती अंतर्गत एक अनिवासी शाळा यांना 2018-19 ते 2022-23 या शैक्षणिक वर्षासाठी मान्यता देण्यात आली होती.

प्रकल्प अधिका-यांनी वसतिगृहांच्या त्रैमासिक आणि आकस्मिक निरीक्षण अहवाल वरिष्ठ अधिकाऱ्यांना सादर केले नाहीत. विद्यार्थ्यांना लेखन साहित्य, शाळेचा गणवेष, मैदानी खेळ गणवेष, नाईट ड्रेस, दप्तरे, पुस्तके, इ. वितरण न केल्याची प्रकरणे होती आणि शाळांमध्ये साहित्य वितरणावर देखरेखीचा अभाव होता. 28 प्रकल्प अधिकाऱ्यांपैकी केवळ दोन प्रकल्प अधिकाऱ्यांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील 13 शाळांचे मूल्यांकन अहवाल आयुक्त कार्यालयाला सादर केले होते.

शिफारसी

- *राज्य शासनाने प्रवेशासाठी वास्तववादी लक्ष्य निश्चित करून सर्व पात्र विद्यार्थ्यांना त्यांच्या गावाजवळील शाळांमध्ये या योजनेंतर्गत प्रवेश दिला जाईल याची खात्री करावी.*
- *राज्य शासनाने सचिव स्तरीय समितीने विधीवत मान्यता दिलेल्या नामांकित शाळांच्या श्रेणींमध्ये कोणत्याही सुधारणेसाठी कालबद्ध पद्धतीने योग्य धोरण विहित केले गेले आहे याची खात्री करावी.*
- *राज्य शासनाने विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान टाळण्यासाठी शैक्षणिक वर्ष सुरू होण्यापूर्वी शाळा निवडीची प्रक्रिया पूर्ण झाली आहे याची खात्री करावी.*
- *राज्य शासनाने या योजनेंतर्गत प्राप्त झालेल्या निधीच्या संदर्भात स्वतंत्र लेखे तयार करून उपयोगिता प्रमाणपत्रे सादर करण्याच्या सूचना द्याव्यात.*
- *राज्य शासनाने प्रभावी संनियंत्रणासाठी शाळांच्या त्रैमासिक तपासणी/आकस्मिक निरक्षणाचे अहवाल वरिष्ठ अधिकाऱ्यांकडे सादर करणे सुनिश्चित करावे.*
- *राज्य शासनाने विद्यार्थ्यांच्या साहित्य वितरणावर योग्य संनियंत्रण ठेवावे.*

(परिच्छेद 2.1)

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

(ii) मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी असलेल्या वसतिगृहांच्या कामकाजावर विषयनिष्ठ अनुपालन लेखापरीक्षण परिच्छेद

सामाजिक न्याय आणि विशेष सहाय्य विभागाने अनुसूचित जाती आणि इतर दुर्बल घटकांच्या विद्यार्थ्यांना त्यांचे शालेय आणि महाविद्यालयीन शिक्षण घेण्यासाठी निवास आणि इतर सुविधा देऊन त्यांना आधार देण्यासाठी वसतिगृहांची स्थापना केली आहे याशिवाय, अनुसूचित जाती आणि नव-बौद्ध प्रवर्गातील ज्यांना वसतिगृहाची सुविधा दिली जाऊ शकत नाही अशा विद्यार्थ्यांना अन्न, निवास आणि निर्वाह भत्ता देण्यासाठी स्वाधार योजना (जानेवारी 2017) सुरू केली.

स्वाधार योजनेचा विस्तार सर्व तालुक्यांमध्ये व पात्र प्रवर्गांना न करता नवीन शासकीय वसतिगृहांच्या बांधकामाचा पाठपुरावा न करण्याच्या विभागाच्या निर्णयामुळे 117 तालुक्यांमध्ये वसतिगृहांच्या सुविधांचा अभाव कायम राहिला, त्यामुळे 8,930 संस्थांमधील विद्यार्थ्यांना निवासी शैक्षणिक सहाय्यापासून वंचित राहावे लागले आणि मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना न्याय्य शैक्षणिक संधी उपलब्ध करून देण्याचे उद्दिष्ट कमकुवत झाले. वर्ष 2020 पर्यंत शाश्वत विकास उद्दिष्टांतर्गत 500 शासकीय वसतिगृहे बांधण्याचे लक्ष्य साध्य करण्यासाठी सामाजिक न्याय आणि विशेष सहाय्य विभागाने कालबद्ध तपशीलवार योजना तयार केली नव्हती.

शासकीय वसतिगृहांमध्ये निधीचा कमी उपयोग झाल्याचे निदर्शनास आले, विशेषतः 2023-24 मध्ये, जिथे वितरण केलेल्या ₹487.15 कोटींपैकी ₹430.50 कोटी खर्च झाले, आणि उर्वरित ₹56.65 कोटींचा उपयोग केला नाही. अधिक वितरण असूनही, शासकीय वसतिगृहांसाठी निधीचा कमी उपयोग हे, अंमलबजावणी आणि अवशोषणाच्या मर्यादांकडे लक्ष वेधते आणि हे सूचित करते की अर्थसंकल्पीय सहाय्य पूर्णपणे वसतिगृह पायाभूत सुविधा आणि सेवांच्या सुयोग्य विस्तार किंवा बळकटीकरणात परिवर्तीत केले गेले नाही.

स्वाधार योजनेंतर्गत निधी मिळण्यास विलंब झाल्यामुळे आणि विद्यार्थ्यांनी सादर केलेली अपूर्ण कागदपत्रे यामुळे विलंब झाला. मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती योजना आणि स्वाधार योजना या दोन्हींमधील देयकांच्या माहितीची पडताळणी करताना समन्वयाच्या अभावामुळे निर्वाह भत्त्यांचे चुकीचे समायोजन करण्यात आले आणि परिणामी 1,302 विद्यार्थ्यांना ₹57.82 लाखांचा कमी निर्वाह भत्ता देण्यात आला. मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गत देय असलेल्या निर्वाह भत्त्याच्या समायोजनासाठी अवलंबलेल्या चुकीच्या दरांमुळे नऊ[1] जिल्ह्यांतील 471 विद्यार्थ्यांना ₹9.10 लाख कमी निर्वाह भत्ता आणि सात[2] जिल्ह्यांतील 271 विद्यार्थ्यांना ₹3.87 लाखांचा अतिरिक्त निर्वाह भत्ता देण्यात आला.

---

[1] अहिल्यानगर, बुलढाणा, धाराशिव, जालना, लातूर, नागपूर, पुणे, सांगली आणि ठाणे.

[2] अहिल्यानगर, बुलढाणा, धाराशिव, लातूर, नागपूर, पुणे आणि ठाणे.

₹4.55 कोटींचा लक्षणीय खर्च करूनही, ठाणे जिल्ह्यातील कल्याण येथील मुला-मुलींसाठी नियोजित वसतिगृह सुविधा नियोजन, कंत्राट व्यवस्थापन आणि सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग आणि सार्वजनिक बांधकाम विभाग यांच्यात आंतर-विभागीय समन्वयातील त्रुटींमुळे वापरासाठी अनुपलब्ध राहिले. विभागाने नवीन विद्यार्थ्यांना सामावून घेण्याच्या उद्देशाने नवीन वसतिगृहांचा वापर करण्याऐवजी विद्यमान वसतिगृहांमधून विद्यार्थ्यांना नवीन वसतिगृहात स्थलांतरित केले.

मार्च 2024 पर्यंत, राज्यातील 443 शासकीय वसतिगृहांपैकी 155 शासकीय वसतिगृहे भाडेतत्त्वावरील इमारतींमध्ये कार्यरत होती. लेखापरीक्षणाच्या असे निदर्शनास आले की या 155 शासकीय वसतिगृहांपैकी 36 शासकीय वसतिगृहे ज्यांची एकूण मंजूर क्षमता 3,290 विद्यार्थ्यांची होती, भाड्याने घेतलेल्या इमारतींची मर्यादित क्षमता असल्यामुळे केवळ 2,316 विद्यार्थ्यांना सामावून घेऊन भाड्याच्या वसतिगृहांमध्ये कार्यरत होती. मंजूर क्षमतेच्या तुलनेत कमी प्रवेश क्षमता असलेल्या भाड्याच्या इमारतींमध्ये शासकीय वसतिगृहांचे कामकाज पाच ते 50 टक्क्यांच्या दरम्यान होते.

सहा जिल्ह्यांतील एकूण 109 शासकीय वसतिगृहांपैकी 49 वसतिगृहांमध्ये (28 मुलींच्या वसतिगृहासह) अधीक्षकाची पदे रिक्त होती आणि या वसतिगृहांचा अतिरिक्त प्रभार इतर वसतिगृहांच्या नियमित अधीक्षकांना देण्यात आला होता. मुलींच्या पाच वसतिगृहांमध्ये अधीक्षक पदाची जबाबदारी पुरुष अधीक्षकाकडे देण्यात आली होती.

सीसीटीव्ही, अग्निशामक, भोजन कक्ष, संगणक, ग्रंथालय, इन्व्हर्टर सुविधा इत्यादी मूलभूत सुविधांची कमतरता होती. विभागाने वसतिगृहातील अपंग विद्यार्थ्यांसाठी अडथळामुक्त सुविधा आणि नियमित देखरेख अनिवार्य करण्याच्या स्वतःच्या शासन निर्णयाचे पालन केले नाही. शासकीय आणि अनुदानित वसतिगृहांमध्ये बायोमेट्रिक उपस्थिती प्रणाली लागू केली गेली असली तरी, विशेषत: शासकीय वसतीगृहांमध्ये त्याची मर्यादित कार्यक्षमता हे स्थापनेनंतरच्या समर्थनासाठी अपुरे नियोजन आणि कमकुवत संनियंत्रणाचे निदर्शक आहे.

अनुदानित वसतिगृहे निर्धारित पायाभूत सुविधांच्या मानकांचे आणि विहित क्षेत्र निकषांच्या उपलब्धतेचे पालन करीत आहेत याची विभागाने खात्री केली नाही. परिणामी, विद्यार्थ्यांना गर्दीत आणि अपुऱ्या सुविधांमध्ये राहण्यास भाग पडले, ज्यामुळे त्यांच्या आरोग्यावर, सुरक्षिततेवर आणि एकूणच राहणीमानावर विपरीत परिणाम झाला. अनुदानित वसतिगृहांमध्ये मूलभूत सुविधांची तरतूद करणे ही दीर्घकाळ अनिवार्य करणारी मार्गदर्शक तत्त्वे असूनही, वसतिगृहांत मोठ्या प्रमाणात स्वच्छता, सुरक्षा आणि राहण्याच्या क्षमतेच्या किमान मानकांचा अभाव होता. निवडलेल्या 21 अनुदानित वसतिगृहांच्या संयुक्त प्रत्यक्ष पडताळणीमध्ये सहा अनुदानित वसतिगृहांत राहण्यायोग्य नसलेली, बंद असलेली वसतिगृहे आणि बांधकाम सुरू असलेले वसतिगृह कार्यरत दाखवणे, कर्मचारी आणि विद्यार्थ्यांची अनुपस्थिती, विद्यार्थ्यांची उपस्थिती आणि प्रवेशाच्या नोंदी न ठेवणे, कच्च्या खाद्यपदार्थांचा अधिक साठा नसणे, विद्यार्थ्यांच्या वैयक्तिक वस्तूंचा अभाव इत्यादीं उदाहरणे निदर्शनास आली, जे सूचित करते की

अनुदानित वसतिगृहांचे कार्यान्वयन कथितपणे बनावट होते. या सहा अनुदानित वसतिगृहांना 2019-20 ते 2023-24 या कालावधीत देखभाल, भाडे आणि मानधनाच्या रुपात ₹1.62 कोटी प्रदान केले गेले. आयुक्त, क्षेत्रीय उप-आयुक्त, सहाय्यक आयुक्त, जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद स्तरावर शासकीय वसतिगृहे आणि अनुदानित वसतिगृहांच्या तपासणीत आणि जिल्हा व तालुका समन्वय समितीच्या बैठकांमध्ये लक्षणीय कमतरता होती.

शिफारसी

- *राज्य शासनाने शासकीय वसतिगृहांच्या बांधकामाला प्राधान्य देण्याबाबत केवळ स्वाधार योजनेंतर्गत मागणीच नव्हे तर इयत्ता आठवी ते दहावी पर्यंतच्या विद्यार्थ्यांच्या आणि दहावी पश्चात शिक्षण घेत असलेल्या इतर मागासवर्गीय, अनुसूचित जाती जमाती आणि इतर दुर्बल घटकातील विद्यार्थ्यांच्या मागणीचा समावेश करून मागणीचे सर्वसमावेशक निर्धारण करावे.*
- *शासनाने स्वाधार योजनेंतर्गत हप्त्यांचे वेळेवर वितरण करण्यासाठी ऑनलाइन पोर्टल विकसित करण्यास गती द्यावी आणि स्वाधार योजनेंतर्गत अपूर्ण अर्जांचा निपटारा करण्यासाठी कालमर्यादा देखील तयार करावी.*
- *शासनाने कालबद्ध पद्धतीने काम पूर्ण करण्यासाठी वसतिगृहांच्या बांधकामातील विलंबाचा मुद्दा सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडे मांडावा.*
- *विभागाने, अधीक्षकाची रिक्त पदे जलदगतीने भरून आणि विशेषत: मुलींच्या वसतिगृहांमध्ये पुरेशी नियुक्ती सुनिश्चित करावी, जेणेकरुन तेथे देखरेख, सुरक्षा आणि तक्रार निवारण अधिक बळकट होईल.*
- *शासनाने शासकीय व अनुदानित वसतिगृहातील विद्यार्थी व कर्मचारी यांच्या योग्य देखरेखीसाठी बायोमेट्रिक यंत्रणांची स्थापना व त्याची योग्य देखभाल सुनिश्चित करावी.*
- *शासनाने अनुदानित वसतिगृहांना निर्धारित वेळेत किमान विहित क्षेत्र राखण्याच्या निर्देशांचे पालन करण्याचे आणि वसतिगृहांमध्ये सर्व विहित सुविधा उपलब्ध आहेत याची खात्री करण्याचे निर्देश द्यावे.*

(परिच्छेद 2.2)

महसूल व वन विभाग

- जमाबंदी आयुक्त आणि भूमी अभिलेख यांच्या वापरकर्त्याबरोबर सामंजस्य करार करण्यात झालेल्या निष्काळजीपणामुळे वेब पोर्टल/सेवा सुविधेद्वारे डाउनलोड केलेल्या अधिकारांच्या नोंदी वापरण्यासाठी बँका, संस्था आणि कृषी विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्याकडून ₹217.99 कोटी शुल्क जमा करण्यातील प्रलंबितता.

(परिच्छेद 2.3)

- पनवेलच्या तहसीलदारांनी वार्षिक दर विवरणपत्रानुसार चुकीच्या पद्धतीने दर लागू केल्यामुळे मुंबई ट्रान्स हार्बर लिंक रोड विकसित करण्यासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाला केलेल्या शासकीय जमिनीच्या वाटपावर ₹69.10 लाख भोगवटा शुल्काची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद 2.4)

- अर्धवट नियोजन आणि अयोग्य जागेची निवड यामुळे गोंदिया येथील कर्मचारी निवासस्थानांच्या बांधकामावर ₹2.74 कोटींचा निष्फळ खर्च झाला.

(परिच्छेद 2.6)

महसूल व वन विभाग (आपत्ती व्यवस्थापन, मदत व पुनर्वसन)

- चाचणी-तपासणी केलेल्या दोन जिल्ह्यांमध्ये नैसर्गिक आपत्तीग्रस्त शेतकऱ्यांना आर्थिक सहाय्य वितरीत करण्याच्या प्रणालीतील त्रुटीमुळे ₹2.60 कोटींपेक्षा जास्त रकमेचे प्रदान करण्यात आले.

(परिच्छेद 2.7)

गृहनिर्माण विभाग

- झोपडपट्टी पुनर्वसन योजनेसाठी एकूण मंजूर चटई क्षेत्र निर्देशांकाच्या चुकीच्या गणनेमुळे दोन विकासकांना ₹6.29 कोटींचे 3,159.31 चौरस मीटर्स आणि ₹29.51 कोटींचे 11,157.83 चौरस मीटर्स अतिरिक्त हस्तांतरणीय विकास हक्क देण्यात आले.

(परिच्छेद 2.8)

- झोपडपट्टी हद्दीतील शाळेच्या मोकळ्या भूखंडासाठी झोपडपट्टी चटई क्षेत्र निर्देशांक मंजूर केल्याच्या परिणामी विकासकाला ₹18.49 कोटीचा अदेय लाभ झाला.

(परिच्छेद 2.9)

वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग

- प्रधानमंत्री स्वास्थ सुरक्षा योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वांचे पालन न केल्यामुळे श्री वसंतराव नाईक शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय आणि रुग्णालय, यवतमाळ येथील विनावापर पडून राहिलेल्या वैद्यकीय उपकरणांवर ₹39.08 कोटींची निष्क्रिय गुंतवणूक.

(परिच्छेद 2.10)

सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग

- स्वीय प्रपंजी लेखे उघडण्यासाठी आणि चालवण्यासाठी विहित कोषागार प्रक्रियांचे पालन न करणे आणि आर्थिक नियमांचे अपुरे नियंत्रण आणि अंमलबजावणी यामुळे एकत्रित निधी/लोक लेख्याबाहेर ₹26.35 कोटींची जमा सतत ठेवली गेली, ज्यामुळे

कायदेशीर देखरेख आणि अर्थसंकल्पीय नियंत्रण कमकुवत झाले, परिणामी, निधीचा अनियमित वापर झाला आणि टाळता येण्याजोगा आर्थिक खर्च झाला.

(परिच्छेद 2.11)

मराठी भाषा विभाग

- प्रकल्प नियोजनातील त्रुटी, जागेच्या निवडीमधील अपुरी सतर्कता, निविदा प्रक्रियेपूर्वी आराखडा अंतिम न करणे आणि कंत्राट व्यवस्थापनातील त्रुटी यामुळे मराठी भाषा भवनाच्या उपकेंद्राच्या बांधकामास विलंब झाल्याने ₹15.90 कोटीचा निधी अवरोधित झाला.

(परिच्छेद 2.12)

अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग

- गोदामांचे बांधकाम सुरू असताना अंदाजपत्रक स्तरावर संरक्षक भिंती, पोहोच रस्ते यांसारख्या आवश्यक पायाभूत सुविधांसाठी तरतुदी समाविष्ट न केल्यामुळे सुविधा अपूर्ण राहून ₹5.98 कोटी किंमतीच्या गोदामांचा वापर झाला नाही.

(परिच्छेद 2.13)

नगरविकास विभाग

- विद्यमान कराराची मुदत संपण्यापूर्वी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाद्वारे निविदा प्रक्रिया सुरू करण्यात विलंब, तसेच 'नकार देण्याचा पहिला अधिकार' या कलमाशी विसंगत निविदा अटींचा समावेश यामुळे निविदा रद्द करण्यात आल्या आणि नवीन करार अंतिम होण्यास विलंब झाला, परिणामी वाहनतळाच्या जागेचा वापर झाला नाही आणि परिणामी ₹5.93 कोटी महसुलाचे नुकसान झाले.

(परिच्छेद 2.14)

सामान्य प्रशासन विभाग

- पत्रकार भवनाच्या प्रलंबित बांधकामाबाबत प्रशासकीय आणि तांत्रिक मान्यता मिळविण्यासाठी झालेल्या विलंबामुळे ₹2.43 कोटींचा निधी अडकून पडला.

(परिच्छेद 2.15)

सार्वजनिक आरोग्य विभाग

- डागा मेमोरियल शासकीय महिला रुग्णालय प्रशासन आणि सार्वजनिक आरोग्य विभागाला नियमित अर्थसंकल्पीय यंत्रणेद्वारे कार्यचालन आणि देखभालीचे नियोजन आणि तरतूद करण्यातील असमर्थता, तसेच प्रलंबित आणि तदर्थ निधी प्रस्तावांमुळे सांडपाणी प्रक्रिया संयंत्र निष्क्रिय राहिल्याने सहा वर्षांहून अधिक काळ ₹1.27 कोटीची गुंतवणूक अनुत्पादक झाली.

(परिच्छेद 2.16)